7. Коваль В.И. Восточнославянская этнофразеология: деривация, семантика, происхождение. – Гомель: Гомельск. ун-т им. Ф.Скорины, 1998. – 213 с.
8. Кунин А.В. Некоторые вопросы английской фразеологии // Кунин А.В. Англо-русский фразеологический словарь. – М.: Гос. изд-во иностр. и нац. словарей, 1955. – С. 1433 – 1455.
9. Лабінська Б.І. Німецькі фразеологізми з компонентом на позначення фізичного стану людини : Автореф. дис. … канд. філол. наук (10.02.04) / Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. – Львів, 2004. – 20 с.
10. Лебеденко Ю.М. Фразеосемантична група з компонентом „хата" в українській мові: структурно-семантичний та етнокультурний аспекти: Автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.01 / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Харків, 2006. – 22 с.
11. Левченко О.П. Безеквівалентна російська і українська фразеологія: Автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.01, 10.02.02 / Львів. держ. ун-т ім. І.Франка. – К., 1995. – 23 с.
12. Скрипник Л.Г. Фразеологія української мови. – К.: Наук. думка, 1973. – 280 с.
13. Смит Л.П. Фразеология английского языка. – М.: Дрофа, 1998. – 158 с.
14. Телия В.Н. Что такое фразеология. – М.: Наука, 1966. – 93 с.
15. Makkai Adam. Idiom Structure in English. – The Hague: Mouton de Gruyter, 1972. – 207 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Людмила Лисенко – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри англійської філології Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: компаративна фразеологія, лінгвокультурологія.

ФУНКЦІОНУВАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З БРИТАНСЬКИМ ЕТНОКУЛЬТУРНИМ СЕМАНТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ В ЯКОСТІ ЕВФЕМІСТИЧНИХ ПЕРЕЙМЕНУВАНЬ

Ольга НАГОРНА (Хмельницький, Україна)

У статті розглянуто приклади функціонування фразеологізмів з британським етнокультурним семантичним компонентом в якості евфемістичних перейменувань та виявлено обов'язкову передумову їх успішного застосування у мовній діяльності.

The examples of functioning of phraseological units with the British ethnocultural semantic component in the quality of euphemistic renamings are investigated in the paper. The obligatory pre-condition of their successful application in the speech activity is discovered.

Актуальність вивчення евфемії визначається тим, що в останні десятиліття використання евфемізмів в різних жанрах характеризується особливою інтенсивністю, вони набувають широкого поширення в суспільно значимих сферах мовної діяльності.

В різний час вивченням евфемізмів займалися такі вітчизняні і зарубіжні учені, як Г.П. Грайс, Б.О. Ларін, Г.Пауль, Л.В. Щерба тощо. На сучасному етапі проблеми евфемії розглядаються в роботах Ж.Ж. Варбот, В.Б. Великороди, С.М. Григораш, Т.А. Ковальової, Л.П. Крисіна, О.І. Манютіної, А.М. Прудивус та ін.

Незважаючи на різноманіття аспектів, в яких вивчається евфемія, чимало питань зберігають дискусійний характер, наприклад, не розроблені надійні критерії виділення фразеологічного евфемізма, відсутня його загальноприйнята дефініція тощо.

Огляд теоретичного і практичного матеріалу дозволяє зробити висновки про основні функції евфемізмів. Відтак, евфемізми можуть використовуватись:

- для заміщення прямих назв предметів та явищ, що "лякають";
- при небажанні прямо називати щось неприємне;
- для позначення чогось непристойного, невідповідного існуючому етикету;
- при небажанні образити співрозмовника;
- для викривлення чи маскування істинної суті явища [3: 30; 4: 11].

Слід зазначити, що в основі нового найменування повинна лежати ознака, яка досі не була використана, при цьому адресат має бути в змозі співвіднести сенс прямого і непрямого найменувань [4: 11] .

Серед загальновживаних евфемізмів спостерігається велика кількість одиниць, утворених способом фразеологізації. У фразеологічних евфемізмах відображається подвійна інтенція мовця: позначення об'єктів дійсності й вираження ставлення до них за допомогою виразних мовних засобів (відображається у фразеологізації) та субституція номінацій, що асоціюються з негативним денотатом (відображається в евфемізації) [1: 19].

Отже, на відміну від евфемізмів-одиничних слів, фразеологічні евфемізми мають додаткові конотації, повніше відбивають культурно-соціальний сенс нової назви, є

складнішим віддзеркаленням громадської оцінки явища, яскравіше відбивають стилістичну і жанрову приналежність назви.

Фразеологізми (ФО) з британським етнокультурним семантичним компонентом (ЕКСК) особливо успішно функціонують в якості евфемістичних перейменувань, оскільки їх значення відбиває притаманний британцям спосіб мовного членування світу й особливості їх лінгвокреативного мислення. Переломлюючи світ крізь призму свідомості члена британської етнокультурної спільноти, ці одиниці беруть участь у формуванні етноспецифічної картини світу.

Повне розуміння значення етномаркованого фразеологізму британського походження та адекватного його використання в якості евфемістичного перейменування потребує залучення знання щодо джерела виникнення етноспецифічного образа, що перебуває у його підґрунті. Відтак, не тільки етнокультурні маркери, але й інтерпретація розумових сутностей глибинного рівня, зокрема культурних еталонів, етнічних стереотипів та національних символів; народних звичаїв і традицій, легенд та повір'ів; прецедентних ситуацій та текстів; особливостей мовної форми, що беруть участь у формуванні значення фразеологізмів із британським етнокультурним семантичним компонентом, підказують адресату, який елемент реальної дійсності називається, яка груба, непристойна, з неприємним емоціональним забарвленням назва заміщується на коректну, на ту, яка відповідає встановленим правилам та нормам.

Так, наприклад, значення фразеологізму *as queer as Dick's hatband*, що є евфемістичним найменуванням чоловічого гомосексуалізму, пов'язане з прецедентною ситуацією: безплідний нащадок Олівера Кромвеля, Ричард (*Richard,* демінутив *Dick*), не успадкував корони, хоча його славетний батько фактично був королем Англії у середині XVII ст. Іншими словами, корона опинилася для Ричарда "невідповідним" (*queer*) головним убором. Проте слово *queer* ще має значення "гомосексуаліст", яке також актуалізується у цьому вислові. Зазначимо, що існують й інші пояснення мотивації цього фразеологізму, але саме наявність гри слів як прояву британського почуття гумору є свідченням на користь наведеного тлумачення [7: 104].

"He is queer", William said, "queer as Dick's hatband" [5].

ФО *to break one's shins against Covent Garden rails* (заразитися венеричною хворобою) містить у своєму складі топонім *Covent Garden*, що називає соціально неблагополучний район Лондона, де під час виникнення цього фразеологізма процвітала проституція. Володіючи цим знанням, носій англійської мови має можливість інференційним шляхом встановити дійсну причину позначуваного цим фразеологізмом захворювання, незважаючи на те, що до складу ФО уходить номінація, що вказують на вигадане захворювання, а саме, дієслівна група *to break one's shins* (*досл.* зламати голені) [7: 88].

He broke his **shins against Covent Garden rails** [5].

ФО з ЕКСК в якості евфемістичних перейменувань, услід за Т.А. Ковальовою, можна поділити на *побутові* та *соціальні* [2: 12].

Побутові фразеологічні евфемізми слугують для етикетного пом'якшення мовлення, приховання вульгарних назв. Такі ФО з ЕКСК описують життя людини в його інтимній, сімейній сфері, у сфері повсякденної діяльності.

Приміром, ФО *to spend a penny* є евфемізмом, що сьогодні застосовується на позначення задовольняння відповідної фізіологічної потреби як чоловіками, так і жінками, хоча вихідна ситуація, в якій виник цей вираз, стосувалася виключно жінок, які мали сплачувати гроші за використання туалетом.

In the other you might just as well try to go to sleep when your feet are cold or you want to spend a penny, or you're hungry for a special kind of food you haven't got [5].

ФО з ЕКСК в якості соціальних евфемістичних перейменувань слугують віддзеркаленням соціальних змін в соціумі і виникають в результаті змін суспільних оцінок, доречності певної назви, слугують засобом маніпуляції і маскування істинного смисла мовлення, є засобом прикрашання дійсності, пом'якшують опис негативних дій або подій [2:13].

Так, згідно словникової дефініції, ФО *below the salt* є евфемістичним найменуванням представників нижчого або середнього класу [8]. Наявність у цьому визначенні слів-ідентифікаторів *нижчий/середній* та *клас* свідчить про те, що ФО характеризує соціальний статус людини. Реконструкція змісту ФО потребує знання історичної ситуації середньовічної Англії, коли сіль була дорогим товаром, і тому лише представники вищих прошарків суспільства могли дозволити собі споживати цей продукт кожного дня. У середньовічній Англії дворянство сиділо за високим столом, у центрі якого була розміщена сіль. Прислуга розташовувалася за нижчими столами і, відповідно, не мала доступу до солі. Ці знання, що уходять до пресупозиції ФО *below the salt*, беруть участь у формуванні образу людини, яка через належність до нижчих прошарків суспільства, не має доступу до привілеїв.

Oliver was below the salt, as far as Sir Thomas was concerned, and Gwendolen had been placed next to Lord Beddington so that Sir Thomas did not have to look at her [5].

Розглянемо детальніше приклади англомовних ФО з автентичним ЕКСК, які фіксують один із негативних фізичних станів індивіда, зокрема сп'яніння. Цей фізичний стан людини, що отримує відбиття у багатьох ФО з британським ЕКСК, завжди пов'язаний з негативною оцінкою, а тому потребує евфемістичних характеристик. Наприклад, ФО *as drunk as a fiddler* (дуже п'яний) [6], *one over the eight* (п'яний) [7], *elephant's trunk* (п'яний) [там само], *five or seven* (п'яний) [там само], *to crook the elbow* (випивати) [там само], *to wet one's whistle* (випити) [там само], *get the hair of the dog that bit you* (похмелитися) [там само].

Some say you should drink the hair of the dog that bit you, giving you that hangover in the first place [5].

ФО *as drunk as a fiddler* (дуже п'яний) [6] утворена на основі стереотипних уявлень, пов'язаних із життям англійських вуличних скрипалів. Уважалося, що вуличні скрипалі завжди були раді будь-якій можливості грати (на ярмарках, палубах кораблів, поминаннях) і погоджувалися на найнижчу оплату своєї праці. Оплата, як правило, складалася із слів подяки і безкоштовних спиртних напоїв. Навіть якщо скрипаль отримував декілька пенсів за свою гру, вважалося, що вино, яке він міг випити під час веселощів, може компенсувати інші, неоплачені йому гроші.

You see, he come to the yard to work, after you'd begged him on, and he was drunk as a fiddler – not as ever I see a fiddler that way [5].

Розуміння значення ФО *one over the eight* потребує знання про давнє англійське повір'я, згідно з яким вважалося, що людина не сп'яніє, випивши лише 8 пінт пива. Шляхом умовиводу можна дійти висновку, що людина, яка випила більше за 8 пінт пива, перевищила цю норму, що спричинило її сп'яніння.

Galahad reappeared, with a glass containing a small amount of brandy. "Drink this," he said, "it'll give you a lift." "I fainted," she said, looking disgusted with herself. "I've never fainted before. Here, what's in the glass?" "Brandy," said Joe. "Mister, don't you try gettin' me one over the eight [5].

Наявність у словниковій дефініції ФО *to wet one's whistle* слова-ідентифікатора *випити* свідчить про те, що фразеологічне значення цієї одиниці стосується фізичної дії. Для реконструкції повного змісту ФО необхідне знання про побутову реалію минувшини, зокрема про керамічні кубки, в обідку або в ручці яких був закріплений свисток. Коли постійним відвідувачам англійських пабів потрібно було поновити келих, вони використовували цей свисток. Це знання актуалізує у свідомості мовців образ людини, яка споживає алкогольні напої склянка за склянкою.

I'll take another glass of the sherry wine, just to wet my whistle, as the vulgar saying is, before I begin [5].

Отже, англомовні етномарковані ФО дуже вдало функціонують у якості евфемістичних перейменувань у різних сферах мовної діяльності завдяки етнокультурному семантичному складнику їх значення, що становить собою складне переплетення різнорідної інформації. Розуміння цієї інформації, тобто знання джерела виникнення етноспецифічного образа, дозволяє адекватно застосовувати ФО з ЕКСК, уможливлюючи не лише перейменовувати негативні об'єкти дійсності, але й справляти позитивне враження на співрозмовника.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Великорода В. Б. Семантичні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів в англійській мові: автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 "Германські мови" / В. Б. Великорода. – Львів, 2008. – 19 с.
2. Ковалёва Т. А. Фразеологические эвфемизмы в современном английском языке : автореф. дисс. на соиск. уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 "Германские языки" / Т. А. Ковалёва. – Москва, 2008. – 22 с.
3. Крысин Л. П. Эвфемизмы в современной русской речи / Л. П. Крысин. // Русистика. – 1994. – № 1-2. – С. 28–49.
4. Прудывус А. Н. Эвфемизмы в современном немецком языке : автореф. дисс. на соиск. уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 "Германские языки" / А. Н. Прудывус. – Санкт-Петербург, 2006. – 17 с.
5. BNC: The British National Corpus [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://corpus.byu.edu/bnc/
6. Brewer's: Brewer's Dictionary of Phrase and Fable [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bartleby.com/81/.
7. DE: A Dictionary of Euphemisms : How Not To Say What You Mean [compiled by R. W. Holder]. – Oxford : Oxford University Press, 2003. – 501 p.
8. MOPS: Meanings and Origins of Phrases, Sayings and Idioms [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.phrases.org.uk/meanings/index.html.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ольга Нагорна – кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри мовознавства Хмельницького університету управління та права.

Наукові інтереси: фразеологія англійської мови.

УНІВЕРСАЛЬНЕ ТА НАЦІОНАЛЬНО СПЕЦИФІЧНЕ В ТЕКСТАХ ГУМОРИСТИЧНИХ СИТКОМІВ

Катерина БОНДАРЕНКО (Кіровоград, Україна)

У статті визначено спільне та відмінне в моделюванні фабули ситкомів "Little Britain", "Файна Юкрайна" та "Наша Раша"; з'ясовано специфіку вживання субстандартної лексики, виявлено універсальні та національнозумовлені об'єкти комічного.

The paper identifies sitcoms' plot designing common and divergent features on basis of "Little Britain", "Fayna Yukrayna" and "Nasha Rasha". It finds out substandard lexicon usage peculiarities, specifies universal and nationally determined comic objects.

Ситком (***ком***едія ***сит***уацій, від англ. *sitcom* – *sit*uation *com*edy) – це комедійний телевізійний серіал з постійними основними персонажами, які пов'язані спільною історією, місцем дії і, як правило, сюжетом, що має логічну розв'язку кожної серії (епізоду). У ситкомах наголошується на комічній стороні повсякденного життя, побутових проблемах та родинних справах [6]. **Об'єктом** нашого дослідження є типологічні засади та лінгвокультурні особливості дискурсу гумористичного ситкому як тексту, зосередженого на певних концептах, релевантних сміховій культурі. **Предмет** – екстралінгвальні та мовні засоби створення комічного в текстах ситкомів "Little Britain", "Файна Юкрайна" та "Наша Раша". **Матеріалом** дослідження є тексти культової комедії ситуацій "Little Britain" та її версій, адаптованих для Росії та України. Зважаючи на відсутність ґрунтовних теоретичних розвідок з проблеми перекладацької адаптації, вважаємо зазначені проблеми **актуальними**, а аналізовані тексти – релевантними. Попри невисоку художню цінність як вихідного, так і адаптованих текстів, сама якість адаптації не піддається сумніву, про що свідчать схвальні відгуки глядачів, переходу реплік персонажів до загального сленгу, як-от: *насяльника*, *секас* ("Наша Раша"), *багіня* ("Файна Юкрайна") тощо.

Згідно з лінгвокогнітивними теоріями В. Раскіна та С. Аттардо, комічне виникає внаслідок суміщення двох модусів – реального та нереального, двох асоціативних контекстів під час сприйняття комічних текстів, що виключають один одного, тобто у фреймових трансформаціях. За когнітивною теорією, комічне – властивість мовленнєвої поведінки людини, що відбиває специфіку його пізнання навколишнього світу. Вихідною точкою в цьому випадку є особливості відбиття людиною дійсності, її обробку та зберігання інформації, яка накопичується у свідомості як екзистенційний досвід. Універсальність когнітивних процесів зумовлює тотожність стратегій і тактик гумористичного дискурсу, а в проекції на матеріал дослідження – моделей епізодів гумористичних ситкомів, створених з урахуванням зазначених тактик [5; 7].

Перекладацька адаптація – "спосіб для створення відповідностей шляхом зміни ситуації, що описується з метою створення однакового впливу на рецептора (іншомовний отримувач тексту, перекладу)" [3: 12–13], отже, зважаючи на відмінність екзистенційного досвіду